

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ καὶ τῶν ἄλλοτε αὐτῇ προσηρτημένων χωρῶν ΒΟΥΡΩΤΟΥ, ΠΑΡΓΑΣ, ΠΡΕΒΕΖΗΣ καὶ ΒΟΝΙΤΖΗΣ. Μέρος Α' περιέχον τὰ ἀπὸ Βενετοκρατίας (1300) μέχρι τῆς συστάσεως τοῦ Ἰονίου κράτους. Ἐν Κερκύρᾳ παρὰ τοῦ τυπografeίου τῆς Ἰονίου κυβερνήσεως. Τόμ. Α', σελ. 968.

Παρίεργος ὁμολογουμένως ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἔτι χρόνους· ἡ μετὰ τὴν πτώσιν ὁμως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐξιστόρησις τῶν παθημάτων αὐτοῦ ὑπάρχει ἀσυγκρίτως περιεργότερα καὶ διδακτικώτερα, διότι τὸ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἰδρύσεως τοῦ νέου ἑλληνικοῦ βασιλείου χρονικὸν διάστημα εἶναι ἀδιάκοπος σειρά αἱματηρῶν καὶ πολυδακρύτων ἀγώνων. Τὰ ἔθνη κατὰ πολλὰ, εἰ μὴ κατὰ πάντα, ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἄτομα· ὅθεν, καθὼς αἱ ἀρεταὶ καὶ ὁ εὐγενὴς χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου καταφθίνονται ἀριπρεπέστερον κατὰ τὰς δυστυχεῖς περιστάσεις τοῦ βίου αὐτῶν, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ ἔθνη ἐν ἐποχῇ παρακμῆς καὶ ἐκπτώσεως καταδεικνύουσι μέχρι τίνος βαθμοῦ ὑπάρχει ἀνεπτυγμένη ἐν αὐτοῖς ἡ συναίσθησις τῆς ἀξίας των καὶ ἡ ἐλπίς αἰσίου μέλλοντος.

Ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον ἀκριβὲς ἐξιστόρησις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πολλὰς ἀναμφιλέκτως ἔχει τὰς δυσχερείας. Ἐξ ὅτου τὰ πλήθη τῶν οὐχὶ ὑπὸ ἐνθέου ζήλου, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος κατακτήσεως καὶ φιλοδοξίας ἐμπορουμένων Σταυροφόρων ἐπέδραμον εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ κατακτήσαντα διαφόρους χώρας καὶ νήσους, συνεστήσαντο ὅσκι ἐκεῖναι τοσαῦτα καὶ κράτη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκάστη χώρα καὶ ἐκάστη νῆσος διεδραμάτισεν ἰδιαίτερα γεγονότα, ὑπέστη ἰδιαίτερα παθήματα, ἔχει συναλόντι εἰπεῖν ἰδιαντέραν ἱστορίαν· ἐκ δὲ τῆς συναμολογήσεως τῶν διαφόρων αὐτῶν εἰδικῶν ἱστοριῶν ἢ μονογραφιῶν, δύναται μόνον νὰ καταρτισθῇ ἡ τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους ἱστορία. Τούτου ἕνεκα πλείστου ἐπαίνου ἄξιοι εἰσιν ἐκεῖνοι τῶν ἡμετέρων, οἵτινες κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐνησχολήθησαν περὶ συγγραφῆς τοιαύτης, οὐδὲ σφάλει ὁ Πολύβιος λέγων, «τοῖς τὰς κοινὰς ἱστορίας πραγματευσαμένοις μεγάλας χάριτας ἀπονέμειν δίκαιον πάντας ἀνθρώπους, ὅτι τοῖς ἰδίους πόνοις τὸν κοινὸν βίον ἐφιλοτιμήθησαν».

Οἱ πλείστοι τῶν ἡμετέρων λογίων ὅριον τοῦ ἑθνικοῦ ἡμῶν βίου ἐθεώρησαν, ὥς μὴ ὥφελε, τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, τούτου δ' ἕνεκεν πᾶσαι αὐτῶν αἱ ἐρευναι, πᾶσαι αὐτῶν αἱ μελέται περιστράφησαν περὶ τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα, ὥστε αἱ δημηγορίαι τοῦ Θουκυδίδου καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος

ἐγένοντο, πρὸς τισὶ ἄλλοις περαπλησίαις, τὰ μόνᾳ ἀντικείμενα τῆς ἐμβριθοῦς αὐτῶν σπουδῆς. Αἱ ἔξεις τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων, ὁ οἰκιακὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὁ χαρακτήρ καὶ τὰ ἔθιμα τῶν γυναικῶν τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Ἰωνίας, τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τῶν ἀρχαίων, ταῦτα πάντα ποικιλοτρόπως ἐξητάσθησαν καὶ ἐσχολιάσθησαν, ὀνόματα καὶ λέξεις ἀνελύθησαν καὶ διηρευνήθησαν μετὰ τὸν ἀκριβέστερον τῆς κριτικῆς πῆχυν, ὁ δὲ Μακράθων, αἱ Θερμοπύλαι καὶ αἱ Πλαταιαὶ ἀπέβησαν οὕτως εἰπεῖν ἡ ἀρετηρὶα παντὸς αὐτῶν ἐπιστημονικοῦ ἔργου. Καὶ ὁμως ὁ μετὰ τὰ Μακεδονικὰ καὶ μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἰδίως κυριαρχίαν βίος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους μικρὰς ἔτυχε προσοχῆς παρὰ ταῖς ἡμετέροις λαγίαις, ἀποτροπιζομένοις ἴσως νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν μελέτην αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀναγνωρίζουσι τὴν ἀλληλουχίαν, δι' ἧς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες συνδεόμεθα πρὸς τοὺς ἀρχαίους.

Δὲν ἔπρεπεν ἄρα νὰ παραιτήσωμεν ἡσύχως τὰς σκιὰς τῶν ἐν Σχλαμῖνι καὶ Μυκάλῃ πεσόντων; δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονήσωμεν πρὸς ὥραν τὰ τρόπαια τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους; δὲν ἔπρεπε νὰ πύσωμεν ἔχοντες ὅλην ἡμῶν τὴν προσοχὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, ἀναμνησκόμενοι καὶ σχολιάζοντας τοὺς συγγραφεῖς αὐτῆς, περὶ ὧν καὶ ἐγράφησαν καὶ ἐρρέθησαν οὐκ ὀλίγαι; Ναι, καιρὸς, καθ' ἡμᾶς, εἶναι νὰ ἐγκύψωμεν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῶν πατέρων ἡμῶν, διότι τὴν τῶν προγόνων ἱκανῶς γνωρίζομεν. Καθὼς δὲ κατὰ γέλαστον ἦτο ὁ ἀπρονόμος ἐκεῖνος, ὅστις κατοπτρεύων τὸν οὐρανὸν ἐνέπεσαν εἰς τὸν πρὸ τῶν ποδῶν βόθρον, τοιοῦτοτρόπως γελοῖος, εἰ μὴ τι ἄλλο, εἶναι ὁ ἀδιαφορῶν περὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ μερμυῶν περὶ τοῦ πάππου ἢ τῶν προπαιτέρων του.

Ἡ Ἑλλὰς, καίτοι ὑπὸ δουρικὸν ζυγὸν διατελοῦσα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἰδίως τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρέστησεν ὁμως αἰετοτε ἀξιοθαύμαστον εἰκόνα ἐνεργητικότητος καὶ ζωῆς, ἐν δὲ τῇ οἰκτρᾷ καταστάσει, εἰς ἣν διατέλει τὸ ἔθνος, οὔτε τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ δόξης, οὔτε τῆς ἀξίας ἐπελάθετο. Ὁ δεδουλωμένος Ἕλλην ἐτήρει ἐν τῇ καρδίᾳ του θεῖον τι πῦρ, ὅπερ οὐχὶ μόνον δὲν ἐσβέννυτο, ἀλλὰ τούναντίον καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐφλογίζετο ἐφ' ὅσῳ ἡ δουλικὴ ἄλυσις συνεσφίγγετο· τὸ δὲ πῦρ αὐτὸ δραστηρίως ὤθει τὸ πνεῦμα πρὸς ἀποφάσεις περατόλμους, πρὸς ἔργα μεγάλα. Καὶ ὅντως, οὐδέποτε ὁ Ἕλλην ἀπέβηκε τὴν ἐλπίδα ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, ἐπὶ αἰῶνας διὰ ὀλοκλήρου περὶστατο πάντοτε εἰς τὸ σταδῖον τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν τῶν τότε χρόνων, οὐμα μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αἱματοκύρτον καὶ οἰκτρὸν, ἀλλ' οὐδέποτε ῥίψασπις καὶ λησμονῶν τὸ παρελθὲν αὐτοῦ. Ἦτο τρόπον τινὰ δεδουλευμένος

τὸ σῶμα, ἀλλ' εἶχεν ἀκμαίαν τὴν ψυχὴν καὶ ἔτοιμον καὶ πνεῦμα, ἀπειδεχόμενος τὴν στιγμὴν ὅπως ἀρξῆται διὰ τῶν ἀπολειπομένων αὐτῷ δυνάμεων τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνος.

Ἐμυθολόγησαν οἱ ἀρχαῖοι τὸν Ἀνταῖον παλαίοντα πρὸς τὸν Ἡρακλῆ, ἠττώμενον ὑπ' αὐτοῦ, ριπτόμενον χαμαὶ, ἀλλ' ἀνεγειρόμενον αὐθις μετὰ πλείονος δυνάμεως καὶ τόλμης, διότι ἡ μήτηρ Γῆ τῷ παρείχετο νέας δυνάμεις. Ἰδοὺ ἡ ἀληθὴς εἰκὼν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τὸ ἀρκούντως μακρὸν τῆς δουλείας χρονικὸν διάστημα. Ἡ εἰκὼν αὕτη λίαν ἀξιοπερίεργος καὶ ἀξιοσπούδαστος οὕσα δεῖται χειρῶν καλλιτεχνικῶν ὅπως κατ' ἀξίαν ἀνελιχθῇ, δεῖται πρὸς παράστασιν αὐτῆς χρόνου μακροῦ καὶ κόπου πολλοῦ καὶ δαπάνης οὐ σμικρῆς, εἶναι ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἔργον ἀπαιτοῦν καὶ ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονὴν μεγίστην, διότι ὁ ἀριστοτέχνης ὀφείλει νὰ διέλθῃ ἑγγραφα ἀρχαῖα καὶ σητόβρωτα, νὰ διατρέξῃ μέγαν ἀριθμὸν βιβλιοθηκῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἰταλίας, ὥστε ἐξ αὐτῶν νὰ ἀρυσθῇ ὕλην καὶ χρώματα ἀνάλογα τῆς λαμπρῆς εἰκόνης, ἣν πρόκειται νὰ ζωγραφῇ. Ὀλίγιστοι δὲ ὁμολογουμένως εἰσὶν οἱ χαλκέντεροι ἐκεῖνοι, οἵτινες δύνανται μέχρι τέλους νὰ ἐγκαρτερήσωσιν εἰς τὸ τερπνὸν μὲν, ἀλλὰ κοπιῶδες ὑπὲρ τι καὶ ἄλλο καὶ δαπνηρὸν αὐτὸ ἔργον. Τῶν τοιούτων χαλκεντέρων εἰς εἶναι καὶ ὁ Κύριος Π. Χιώτης, καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῆς ἱερᾶς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ Λυκαίῳ τῆς Ζακύνθου καὶ ἱστοριογράφος τῆς Ἑπτανήσου, ὁ καὶ συγγραφεὺς τῆς ἐξαγγελλομένης ἡδὴ ὀγκώδους καὶ ἀξιολογωτάτης ἱστορίας τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῶν ἄλλοτε αὐτῇ προσηρτημένων χωρῶν Βουθρωτοῦ, Πάργας, Πρεβέζης καὶ Βονίτζης, ἧς ἡ τύπωσις ἀρξαμένη πρὸ πενταετίας, μόλις πρὸ μικροῦ συνετελέσθη.

Ὁ Κ. Π. Χιώτης δὲν γίνεται πρῶτον ἡδὴ γνωστὸς εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς φιλολογικὸν κόσμον. Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐνασχολούμενος περὶ τὴν διαφώτισιν τῆς πατρίδος ἱστορίας καὶ περὶ ἄλλα ἐθνικὰ ἀντικείμενα, συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσε τριάκοντα καὶ τέσσαρα πονήματα παντὸς μεγέθους καὶ πάσης ὕλης, ἐν οἷς διαλάμπει ἡ ἄκρα φιλοπατρία, ἡ πολυμάθεια καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεολαίας διάπυρος ζήλος του. Πρὸς κατάρτισιν τῶν πονημάτων αὐτοῦ τούτων περιῆλθε διαφόρους βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης, κατέτριψε πολὺν χρόνον ἐργαζόμενος ἐν αὐταῖς, ἀντέγραψε πλεῖστα ἑγγραφα οὐ σμικρὰν τὴν ἀξίαν ἔχοντα, καὶ ἠρανίσθη ἐνὶ λόγῳ ὕλην ἀγνωστον τέως πρὸς κατάρτισμόν, τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας.

Ἡ μετὰ τετραετίς μόχθος ἐκτύπωσις τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἑπτανησιακῆς ἱστορίας τοῦ Κ. Χιώ-

του, ἀποτελεῖ τὸν τρίτον τόμον τῆς σειρᾶς τῶν ἐκδοθέντων ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων αὐτοῦ τῆς νήσου Ζακύνθου, ὧν ὁ μὲν πρῶτος (σελ. 223 εἰς 8^{ον}) ἐδημοσιεύθη τῷ 1849 ἐν Ζακύνθῳ, ὁ δὲ δεύτερος (σελ. 638 εἰς 8^{ον}) τῷ 1858 αὐτόσε. Τὸ ἐκδοθὲν ἡδὴ πρῶτον μέρος, περικεσμούμενον τῷ ὀνόματι τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, ᾧ καὶ ἀφιέρωται, περιλαμβάνει τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1500—1845 πολιτικῆς τύχης τῆς Ἑπτανήσου· καίτοι δὲ ἀδύνατον εἶναι ὁ μὴ διεξαλθὼν ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα νὰ λάβῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ἀξίας αὐτοῦ, τῆς ποικιλίας τῆς ὕλης καὶ τοῦ μόχθου, ὃν ὁ συγγραφεὺς κατέβαλε πρὸς κατάταξιν αὐτῆς, ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἀτελὴς τις βιβλιογραφικὴ συγκεφαλαίωσις, ὅπως δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Μαρδώρας* μικρὰν τοῦ ἔργου ἰδέαν.

Τὸ ἐκδοθὲν πρῶτον μέρος τῆς ἑπτανησιακῆς ἱστορίας διαιρεῖται πλὴν τῆς εἰσαγωγῆς εἰς εἴκοσιν ἑπτὰ κεφάλαια. Ἡ δὲ εἰσαγωγή, διηρημένη αὐθις εἰς πέντε μέρη, περιλαμβάνει πρῶτον τὴν κατάστασιν τῆς Κερκύρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Λευκάδος, Ἰθάκης καὶ Κυθήρων ἀπὸ τοῦ 1303 μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1500 ἐνετοκρατίας· δεύτερον, τὴν κατάστασιν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τὸ κράτος τῶν δεσποτῶν τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν τοῦ Ἀνδευαυινοῦ κλάδου βασιλέων τῆς Νεαπόλεως· τρίτον, τὰ τῆς κομητείας Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Ἰθάκης καὶ τὰ τοῦ δουκάτου τῆς Λευκάδος ἐπὶ τῶν κομητῶν παλατίνων Ὀρσινῶν· τέταρτον, τὴν ἱστορίαν τῶν κομητῶν Τόκκων ἐν ταῖς νήσοις καὶ τῇ Ἠπείρῳ· καὶ πέμπτον, τὴν ἱστορίαν τῶν Παζῶν, τῆς Πάργας, τῶν Κυθήρων καὶ τοῦ Βουθρωτοῦ, καὶ ἀφήγησιν τῶν συνεχστρατειῶν τῶν Κερκυραίων μετὰ τῶν Ἐνετῶν. Ἐνταῦθα συμπληροῦται ἐκπηγῶν νέων καὶ περιέργων, εἰς αἷ ἀκαμάτως προσέτρεξεν ὁ Κ. Χιώτης, ἡ ἱστορία τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῶν περικλειμένων χωρῶν μέχρι τοῦ 1500 πρὶν ἢ περιέλθωσιν αὐταὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἐνετῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρχεῖται τὸ κυρίως σύγγραμμα, τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν τυχῶν καὶ πράξεων τῶν ἑπτανησίων, καὶ ἰδίως τῶν Ζακυνθίων ἀπὸ Ἐνετοκρατίας μέχρι τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀγγλων. Ὅποια ἦτο ἡ πολιτεία τῶν Ἐνετῶν ἐν ταῖς ἑλληνίσαι χώραις, ὅποια ἡ πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τῆς Κερκύρας, Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ἀντιπαραβαλλομένη πρὸς τὴν λοιπὴν τουρκοκρατούμενην Ἑλλάδα, ταῦτα εἰσὶ τὰ ἀντικείμενα, περὶ ὧν λεπτομερῶς καὶ περιέργως πραγματεύεται τὸ πρῶτον κεφάλαιον.—Ὅποια ἡ θέσις τῆς Ἑπτανήσου καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Ἐνετῶν καὶ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν πολέμου ἐκτίθησι τὸ δεύτερον.—Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ ἱστοροῦνται αἱ εἰς τὴν Ἑπτανήσον ἐπιδρομαὶ τῶν Ὁθωμανῶν πειρατῶν

καὶ στολάρχων Δραγούτ, Πιαλή καὶ Ούλουτζαλή, ἡ ἀντίστασις τῶν νησιωτῶν καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα γενναίων τινῶν ἀνδρῶν, ὡς τοῦ ἱερέως Γεωργίου Κουτούβαλη, τοῦ Γεωργίου Μινότου, τοῦ Κωνσταντίνου Βλαστοῦ κ.τ.λ. — Τὸ τέταρτον κεφάλαιον πραγματεύεται περὶ τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας καὶ τοῦ μέρους, ὃ ἔλαβον εἰς αὐτὴν οἱ Ἑπτανήσιοι, ὧν πολλοὶ διεκρίθησαν ἐπὶ ἀνδρίᾳ, ὡς ὁ Κεφαλλὴν Τζιμάρας, ὁ Μονδίνος, ὁ Κοντοκάλλης κτλ. — Ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ, ἐκτίθενται αἱ μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ Τούρκων εἰρήνης πράξεις τῶν νησιωτῶν, ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ, αἱ προσπάθειαι τῶν Ἑλλήνων ὅπως διενεργηθῇ σταυροφορία τις κατὰ τῶν Τούρκων· ἐγγράφα δὲ ἀνεκδότα, ἐξηγμένα ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Νεαπόλεως κοσμοῦσι τὸ κεφάλαιον τοῦτο.

Τὸ ἕβδομον κεφάλαιον ἱστορεῖ τὸ μέρος ὅπερ οἱ νησιῶται ἔλαβον κατὰ τὸν ἐπὶ Σουλτάνου Ἰβραήμ κρητικὸν λεγόμενον πόλεμον, ὅτε καὶ ἀνδραγαθήσαντες ὁ Νεράντζης, ὁ Πιτζαμάνος καὶ ὁ Καψᾶς ἀναφέρονται. Ἐν δὲ τοῖς ἐπομένοις δυσὶν ἐκτίθενται διάφορα γεγονότα ἐπισυμβάντα ἐν Ἑπτανήσῳ, οἷον νόσοι, σεισμοί, ἐπιδρομαὶ ἐχθρικαί, καὶ ἐνὶ λόγῳ ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσωτερικὴ κατάστασις τῶν νήσων. Ἐπ' ἴσης ἐν τοῖς ἐφεξῆς τρισὶν ἱστοροῦνται τὰ κατὰ τὸν αὐθις ἐκραγέντα μεταξὺ χριστιανῶν καὶ Τούρκων πόλεμον καὶ τὸ μέρος ὅπερ ἔλαβον κατ' αὐτὸν οἱ νησιῶται· πρὸς δὲ, ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μοροζίνου εἰς Ἑλλάδα καὶ αἱ αὐτόσε ἐπιτυχεῖς πράξεις τῶν Ἑνετῶν, μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων. Τοῦ δεκάτου τρίτου κεφαλαίου ἀντικείμενον εἶναι ἡ ἐξιστόρησις τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἑνετοκρατίας, τῆς πολιτικῆς διαχειρίσεως αὐτῶν καὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ περιγραφὰς τῶν ἑνετῶν διοικητῶν. Ἐν τῷ δεκάτῳ τετάρτῳ καὶ δεκάτῳ πέμπτῳ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὸν ἐπὶ Ἀχμέτ Γ' πόλεμον τῶν Ἑνετῶν καὶ Τούρκων, τὰ παθήματα καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν νησιωτῶν μέχρι τῆς ἐν Πασάροβιτζ συνθήκης. Ἐν τῷ δεκάτῳ ἕκτῳ ἱστορεῖται ἡ μετὰ τὴν εἰρήνην ἐσωτερικὴ κατάστασις τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου, καὶ αἱ ἐπενεχθεῖσαι φορολογικαὶ καὶ ἄλλαι μεταρρυθμίσεις, ἐνθα πολλὰ ἀνεκδότα λίαν περιέργως ἀφελῶς ἐκτίθενται. Ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ἐκτίθενται αἱ πρὸς ἀνεξαρτησίαν τάσεις τῶν Ἑλλήνων, αἱ ἐπὶ τὴν Ῥωσσίαν ἐλπίδες αὐτῶν, καὶ τὰ κατὰ τὸν μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας ἐπὶ Αἰκατερίνης πόλεμον, εἰς τὸν ὅποιον οἱ Ἕλληνες ἔλαβον μὲν μέρος ἐνδοξον, ἀλλ' ὑπέστησαν καὶ δεινὴν καταστροφὴν.

Ἐν τῷ δεκάτῳ ὀγδόῳ κεφαλαίῳ ἀναπτύσσεται τὸ πολίτευμα τῆς ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ λίαν περιέργως ἐκτίθενται τὰ προνόμια καὶ οἱ τίτλοι, οἵτινες ἔφερον τὴν διὰ τῆς Χρυσῆς λε-

γομένης Βίβλου τῶν Ἑπτανησίων διαίρεσιν εἰς εὐγενεῖς, εἰς ἀστοὺς καὶ εἰς δημότας (nobili, civili, popolani). Ἐν τῷ δεκάτῳ ἑννάτῳ καὶ εἰκοστῷ κεφαλαίῳ ἱστορεῖται ἡ ἐπιρροή ἣν ἡ μεγάλη τῶν Γάλλων ἐπανάστασις ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς Ἰονίου πολιτείας, ἡ πτώσις τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἡ ἰδρυσις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἑπτανήσῳ. Ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα ἐπιχαρίτως εἰκονίζει τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἑπτανησίων Ἰακωβίνων καὶ τὸ μέρος ὅπερ διεδράματίσαν οὗτοι, προσεπισυνάπτει δὲ καὶ διάφορα περίεργα ἐγγράφα τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐν τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ καὶ εἰκοστῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἑπτανήσῳ γαλλοκρατίαν, μέχρι τῆς παύσεως αὐτῆς· πλεῖστα δὲ ἀξιοπερίεργα γεγονότα κοσμοῦσι τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἑπτανησιακῆς ἱστορίας. Τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον πραγματεύεται περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ προσωρινῆς κυβερνήσεως τῶν Ῥώσων μέχρι τῆς συστάσεως τῆς Ἑπτανησίου πολιτείας, ἥς τὰς μέχρι τοῦ 1815 περιπετείας συμπληροῦσι τὰ ἐπόμενα τρία κεφάλαια. Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς ταῦτα πάντα ὁ φιλόπατρις καὶ ἀκάματος Κ. Χιώτης ἐπεσύναψεν ἐν τῷ τέλει κατάλογον τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἑπτανήσου, ὧν τινες ἀνέρχονται μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος.

Ἐκ τῆς κεφαλαιώδους ταύτης βιβλιογραφίας καταφαίνεται ὁποῖους καὶ ὁπόσους μάχους καὶ δαπάνας ὑπέστη ὁ συγγραφεὺς πρὸς κατάρτισιν καὶ συναρμολόγησιν τοσαύτης ὕλης ἐνθεν κἀκεῖσε διεσπαρμένης καὶ ἀγνώστου τέως· ἀλλ' ἐφ' ὅσον δὲν δημοσιευθῇ καὶ ὁ ἐτοιμος ἤδη δεύτερος τόμος, τὸ ἔργον μένει ἀτελές. Ἐν τῷ τόμῳ αὐτῷ ὁ Κ. Χιώτης ὑπόσχεταὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ μέχρι τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ συνθήκην τῆς 17 Μαρτίου 1864, μετὰ ἐκθέσεως περὶ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ μετὰ καταλόγου ἡγεμόνων, πριγγίπων, κομήτων, γενικῶν προβλεπτῶν τῶν νήσων καὶ τῶν κυβερνησάντων ἐκάστην, σὺν τούτοις δὲ τῶν πριγγίπων τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας καὶ τῶν Γάλλων, Ῥώσων καὶ Ἀγγλῶν διοικητῶν, τῶν Λατίνων ἐπισκόπων καὶ ἀνατολικῶν πρωτοπαπάδων. Ἐν τέλει διάφορα ἐγγράφα καὶ χειρόγραφα θέλουσι πλουτίζει τὸν τόμον ἐκεῖνον· τῶν δὲ χειρογράφων, σημειοῦμεν τὰ ἐπόμενα.

Α'. Χρονικὸν νήσου Κυθήρων ἐξαχθὲν ἐκ τῆς ἐν Ἑνετίᾳ Μαρκεσίνῃ βιβλιοθήκης.

Β'. Χρυσόβουλλον Συμεῶνος περὶ Ἰωάννου Τζάφα Ὁρσίνου.

Γ'. Χρυσόβουλλον Ριχάρδου Ὁρσίνου, κόμητος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ἐξαχθὲν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ἀρχαιοφυλακείου τῆς ἐπισκοπῆς Ζακύνθου.

Δ'. Συνοπτική ιστορία περί Χαλκοκονδύλου Κλαδά καὶ τῆς οἰκογενείας Κλαδά, ἐξαχθεῖσα ἐκ τοῦ Βρετανικοῦ μουσείου.

Ε'. Περί κτίσεως Μονεμβασίας, ἐξαχθέν ἐκ κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Τουρίνῳ πανεπιστημίου.

ΣΤ'. Κορωναίου ποίημα εἰς Μερκούριον Βούαν. Τοῦτο ἄρτι ἐξέδοτο ὁ Κ. Κ. Σάθας ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς αὐτοῦ ἀνεκδότοις.

Ζ'. Χρυσόδουλλον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ περί τῶν δώδεκx ἀρχοντοπούλων τῆς Κρήτης.

Η'. Νικάνδρου Νουκίου ἐκ τῶν ἀποδημιῶν τὰ περί τῆς πολιορκίας Κερκύρας, τῷ 1530, ἐξαχθέν ἐκ τῆς Ἀμβρουσιανῆς βιβλιοθήκης τῶν Μεδιολάνων.

Θ'. Παχωμίου τοῦ Ρουσάνου περί τῶν ἀναιρεθέντων πατέρων ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Στροφάδων περὶ λειφθέν ἐκ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀκολουθίας.

Ι'. Δημητρίου Χαρτοπούλου διαθήκη, ἐφτὰ Ἀλωναρίου 1708 εἰς χωρίον Ζακύνθου Καταστάρι.

ΙΑ'. Χρονικὸν Γεωργιλᾶ.

ΙΒ'. Ἐπιστολὴ δὸν Ἰωάννου τοῦ Αὐστριακοῦ, ἐξαχθεῖσα ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς πρώτης Βουρβωνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Νεαπόλεως.

ΙΓ'. Ἰωάννου Μαυρομμάτου τοῦ ἐκ Κερκύρας καταγραφὴ, ἐκ τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης.

ΙΔ'. Καθολοῦ προσφώνησις πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα, ἐξαχθεῖσα ἐκ τῆς Αὐρεντικῆς βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας.

ΙΕ'. Χρονικὸν ἐκ τοῦ καταστίχου τοῦ Γρηγορίου ἱερομονάχου Λογοθέτου Κυθηρίου.

ΙΣΤ'. Φχνέρωσις τοῦ χιλιάρχου Λάμπρου Κατζώνη. (Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ *Παρθένῳ*.)

ΙΖ'. Ἀδατίου περί τοῦ γενομένου σεισμοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ αχλζ Σεπτεμβρίου λ'.

ΙΗ'. Διάφορα ἔγγραφα καὶ διπλώματα οἰκογενειῶν, καὶ ἔγγραφα περί τιμῶν Κερκύρας, Ναυπλίου, Μονεμβασίας, Ἀθηνῶν, Πατρῶν, Πάργας, Ἄρτης, Ναυπάκτου, καταστιχογραφία τοῦ βασιλείου τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ Ἑνετῶν κτλ.

Ἀπονέμοντες τὸν δίκαιον ἔπαινον πρὸς τὸν Κ. Π. Χιώτην, τὸν μετ' ἐμῶν θυσιᾶς φεισθέντα ἵνα πλουτίσῃ τὴν ἑθνικὴν ἡμῶν φιλολογίαν διὰ συγγραμμάτων τοιοῦτου, εὐχόμεθα ὅπως καὶ ἡ Κυβέρνησις, ἑλληνοπρεπῶς φερομένη, συνδράμῃ γενναίως αὐτὸν πρὸς τὴν ταχίστην ἐκτύπωσιν καὶ τοῦ δευτέρου τόμου, μισουμένη κατὰ τοῦτο τὴν πρώην ἰονικὴν, ἥτις δημοσίᾳ δαπάνῃ διέταξε τὴν τύπωσιν τοῦ ἐκδοθέντος ἤδη τόμου.

ΕΠΑΜ. Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ.

ΣΥΝΟΜΟΣΙΑ ΤΩΝ ΙΣΠΑΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΕΤΙΑΣ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλάδ. 434, σελ. 37.)

Εἰ καὶ ἀπηγόρευεν αὐστηρῶς ἡ ἑνετικὴ πολιτεία τὴν μετὰ τῶν ξένων συγκοινωνίαν τῶν εὐγενῶν, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἰσπανίας κατάρθωσε νὰ γίνῃ οἰκειότατος τῶν πλέον δυσηρεστημένων καὶ τῶν ἀπορωτέρων. Ἐὰν εἶχον συγγενῇ τινα εἰς μοναστήριον γυναικῶν, ἢ ἐταίρην, ἢ πνευματικόν, ἠγόραζεν ἀδρότατα τὴν γνωριμίαν αὐτῶν καὶ ἐπειδὴ οἱ δωροδοκοῦμενοι ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐλάβανον ἐτι γενναιώτερα δῶρα εἰὰν ἐχορήγουν πλείονας πληροφορίας, διεκοίνουν αὐτῷ καὶ τὰ ἐλάχιστα, καὶ τὰς μυστικωτέρας ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας, ὥστε οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἀρχιδουκὸς ἐγίνωσκον τὰς περὶ τοῦ πολέμου διαταγὰς καὶ πρὸ τῶν στρατηγῶν τῆς Ἑνετίας.

Μετὰ τὰς συνεννοήσεις αὐτάς, ὁ πρεσβευτὴς εἶχεν ἀνάγκην στρατιωτικῆς τιнос δυνάμεως, ἱκανῆς νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου· ταύτην δὲ θὰ ἐλάβανεν ἐκ Λομβαρδίας, ὅπου εὕρισκετο ἰσχυρὸς ἰσπανικὸς στρατός. Ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν εἶχεν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν ἐν Μεδιολάνοις διοικητὴν, ἔγραψε ζητῶν ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ οἰκειοτάτου αὐτῷ δὸν Πέτρου τοῦ Τωλήτου, μαρκίονος Βιλλαφράγκας, ὅπερ ἐγένετο περὶ τὰ τέλη τοῦ 1615 ἔτους.

Ὁ νέος διοικητὴς, μαθὼν παρὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τὸ σχέδιον, ἀπεδέχθη μὲν αὐτὸ, παρετήρησεν ὁμοῦ ὅτι δύσκολον ἦτο νὰ στείλῃ εἰς Ἑνετίαν χιλίους ὀκτακοσίους στρατιώτας, διότι πρῶτον ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ αὐτοὺς ἐπιμελῶς, καὶ δεύτερον ἠθέληεν ἀντὶ λάβεῖ βαρυτάτην εὐθύνην ὡς ἐκθέσας ἄνδρας λογάδας εἰς μέγαν κίνδυνον· δὲν ἠρνήθη ὁμοῦ νὰ συντρέξῃ μετὰ δραστηριότητος τὸ ἐπιχείρημα.

Ἐν τοσούτῳ ὁ μαρκίων Βεδμάρ, πεποιθήσιν ἔχων ὅτι εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἠθέλε συντελέσει τὰ μέγιστα ἢ παρεμπόδισις παντὸς συμβιβασμοῦ μεταξὺ τῶν διαμαχομένων, ἐφρόντισε νὰ γίνωσι τοσούτω παράλογοι προτάσεις, ὥστε ἡ Γερουσία ἀπέρριψεν αὐτάς ἀγανακτοῦσα, καὶ προσέταξε τὸν στρατὸν αὐτῆς νὰ διαβῇ τὸν Ἰζόνσιον καὶ νὰ πολιορκήσῃ τὴν πρωτεύουσάν τοῦ ἀρχιδουκός.

Ἡ Ἰσπανία, ἥτις ἐφαίνετο ἕως τότε οὐδατέρᾳ, ἰδοῦσα ὅτι ἠπειλεῖτο ὁ ἀρχιδουξ, ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο ἐτοίμη νὰ λάβῃ ἐμπόλεμον μέρος ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ συγχρόνως ὁ διοικητὴς τῶν Μεδιολάνων ἐξαπέστειλε στρατὸν πρὸς τὴν Κρέμην, παρεσκεύασεν εἰκοσιτέσσαρα κανόνια εἰς Παύζην καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ὀκτὼ χιλιάδες στρατιωτῶν ἤρχοντο μετ' ἐλίγον. Ὁ δὲ ἀντιβασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, περιφερόμενος εἰς